

DEMYSTIFIKOVAT KRÁLÍKA

Michal Kosák

Demystifying Králík

The contribution by Oldřich Králík to Máchá's textology has been interpreted one-sidedly since the polemics in 1954-1955. The author in his polemics critically examines the study by Michal Charypar *K textologickým sporům o Máchovo dílo* [On the Textological Disputes on Máchá's Work], which in his opinion appears rather as a 'direct' and engaged participant in this dispute. According to Kosák, it is necessary to construct a new view of the given dispute based on the archival materials, through whose analysis he attempts to document the nature of Králík's research on Máchá (primarily in 1950-1954) and his stimuli to the edition of Máchá's *Treatises* in the Library of Classics in more detail and not one-sidedly.

Michal Kosák (*1977), působí v Ústavu pro českou literaturu AV ČR, kosak@ucl.cas.cz

Novým pokusem o sondu do historie máchovské ediční problematiky je práce Michala Charypara, která tvoří součást komentáře k vydání Máchových próz v České knižnici (na dalších částech aparátu se podíleli Zdeněk Hrbata a Martin Procházka).¹ Toto nové vydání (spolu s Máchovým básnickým dílem, jež pro Českou knižnici připravil Miroslav Červenka v letech 1997 a 2002) vychází z třísvazkové kritické edice *Spisů* (1959, 1961, 1972), uveřejněné v Knihovně klasiků, na jejíž přípravě mimo členů redakční rady, především Karla Janského, dále pak Rudolfa Skřečka, Karla Dvořáka a Felixe Vodičky, spolupracoval po jistou dobu i Oldřich Králík. Jak píše Michal Charypar, byla příprava této edice „poznamenána dlouholetým sporem o míru autentičnosti jednotlivých

1 MICHAL CHARYPAR, *K textologickým sporům o Máchovo dílo*, in: K. H. Máchá, Prózy, (ed.) Martin Stluka, Praha 2008, s. 282-293.

dochovaných máchovských pramenů“ (s. 282), jež vyvolalo právě vystoupení Oldřicha Králíka. Zúžení problematiky textologických sporů o Máchovo dílo na polemiku týkající se právě autorství rukopisů umožňuje Charyparovi „pohodlné odsuzování“² Králíkovy koncepce máchovské textologie.³

Michal Charypar zde totiž nepodává ani tak rozbor polemiky, jako spíše prezentuje postoj jedné ze stran polemického střetu – Králíkův přístup se proto v jeho textu jeví jako apriorní a nezodpovědný: „bez paleografického důkazu vyřadil R5 ze skupiny Máchových autografů“ (s. 283), proměnlivý, a tím již diskvalifikovaný: Králík své oponenty „zesměšňuje“ (s. 284), „diskusi (...) stylizuje“ (s. 284), používá „skryté strategie“ (s. 286), a hlavně jako v podstatě neodborný: „prohřešuje se proti logice vědeckého dokazování“ (s. 284), jeho teze „napohled působí velmi přesvědčivě, ale při bližším zkoumání se však přinejmenším některé pasáže jeví jako silně pochybené“ (s. 287). Naopak Králíkovi odpůrci vystupují podle Charypara v poněkud příliš hrdinských pózách: „Reakcí na jeho stanovisko byly široce faktograficky zaměřené studie, které bod po bodu vyvracely řadu dílčích argumentů; Králíkovy striktní vývoody členové komise často úspěšně zpochybnili a občas jej přistihli při faktické nepřesnosti“ (s. 284), a nakonec polemiku „po dohodě“⁴ redaktora s Králíkem zastavují, co také jiného, když Králík uvažuje dokonce i „o podvrženosti (...) autografů“ (s. 285). V takto zahroceně akcentované rozpravě o „textologických sporech“ na Králíka opět nevyzbyde nic než dnes tak často různě a stereotypně opakovaná zásluha, že „vliv diskuse nepochybně zvýšil fundovanost kritické edice a vzešly z ní rovněž vědecké práce (Vašák, Stich aj.), jež jsou přínosem pro českou textologii obecně“ (s. 291).⁵ Na

2 RŮŽENA GREBENÍČKOVÁ, *Pět poznámek ke knize Jana Lopatky*, Tvar 2/1991, č. 39, 26. září, s. 1, 4-5; TÁŽ: *Literatura a fiktivní světy (I)*, (ed.) Michael Špirit, Praha 1995, s. 485.

3 K tomu navíc Charyparova studie přes svůj široce vymezující název zužuje problematiku pouze na střet Oldřicha Králíka s redakční radou *Spisů*, zcela však nepochopitelně a hlavně nezduvodněně pomíjí historii máchovských textologických sporů, které zastupují jména jako V. Flajshans, J. Vlček, J. Jakubec, F. Kréma, B. Jedlička a další.

4 Jak vypadala tato „dohoda“, je zřejmé z korespondence Oldřicha Králíka s Felixem Vodičkou (srov. například dopis Oldřicha Králíka Felixi Vodičkovi z 3. srpna 1955, LA PNP, fond Felix Vodička). Králík se opakovaně a různými cestami dožadoval otištění svých replik v časopise Česká literatura, jeho příspěvek však publikován nebyl.

5 Králík má podle Michala Charypara ještě jednu zásluhu (s. 290): „Králík přinesl přinejmenším cenné poznatky v oblasti zkoumání Máchova a Sabinova uměleckého jazyka, k nimž se dnes nepřihlíží.“ Poznamenejme, že v tom má Charypar, alespoň pro svazek vydaný v České knižnici, jistě pravdu – ani oba další autoři komentáře ve svém výkladu Králíka necitují.

závěr pak už jen Charypar polemiku shrnuje konstatováním: „Celá kauza Králík je dnes obecně pokládána za ukončenou nebo promlčenou“ (s. 290), tak známým z jiných polemických střetů.

Při studiu „textologických sporů o Máchovo dílo“ nejsme naštěstí odkázáni na tradované podání. O hloubce Králíkových „podnětných připomínek v době přípravných prací“,⁶ jak je paušálně shrnul Janský, si můžeme udělat představu například z korespondence Oldřicha Králíka s Karlem Janským,⁷ dále jsou zde Králíkovy nepublikované studie a texty přednášek z let 1950–1954.⁸ Alespoň částečně nám pro poznání Králíkova přínosu máchovské textologii může posloužit i prosté srovnání vydání z roku 1959 s bezprostředně předcházejícími edicemi⁹ Karla Janského. (Problematika je tak rozsáhlá, že se zde nutně musíme spokojit jen s několika odkazy.)

Oldřich Králík si podle dochované korespondence začal psát s Janským v roce 1947, záhy se v jejich korespondenci od přátelských pozdravů přechází k odborným textologickým sporům – počíná se několik let trvající příprava společné studie *Text Poutí krkonošské a problémy textové kritiky u Máchy*, která vyjde v roce 1952. Jak píše Janský Králíkovi 19. října 1950: „Je to tedy moje chyba, k čemuž se loajálně přiznávám. [...] Svým rozborem jste velice otrásl mým tvrzením, ale nevyvrátil jste je docela. Já jsem té zásady, že každé takzvané obtížnější znění je správné, to mě naučil Jiráč.“ Králík je Janskému tehdy zřejmě jediným odborným partnerem, jeho poznámky nutí Janského k postupným revizím vlastního pojetí. Jak také vzpomíná Králík v dopise Felixi Vodičkovi z 16. března 1952: „Ale je tu Janský, který sice z počátku reagoval, jak se dalo očekávat a jak jsem se trochu obával, ale brzy se do mého podnětu zažral jako prostě do všeho, co se týká Máchy. Píše mi obden, i že mám pravdu, i že mám nepravdu, houževnatě mě vyvrací i ohlašuje, že reviduje text básní Máchových podle mého receptu. Převrátil zatím dvacetkrát M1 vzhůru nohama a nazpět, našel řadu křížků, kolmých čar, číslic a nejrůznějších poznámek a značek a houževnatě mi to předkládá k úžasu a řešení. Snese i největší provokace, jen když je to ve jméno Máchově.“

Králík se ve spolupráci s Janským pustil hlavně do zjišťování chronologie Máchovy především básnické, ale i prozaické tvorby, již mínil promítnout do nové

6 KAREL JANSKÝ, *Vydavatelské poznámky*, in: K. H. Mácha: *Básně*, (ed.) Týž, Praha 1959, s. 345.

7 Oba fondy uloženy v LA PNP.

8 Archivováno tamtéž, mj. i v pozůstalosti Felixe Vodičky v LA PNP.

9 *Dílo Karla Hynka Máchy*, sv. 1: *Básně – Dramatické zlomky*, (ed.) KAREL JANSKÝ, Praha 1948; K. H. MÁCHA, *Básně*, (ed.) Karel Janský, Praha 1951.

kompozice svazků. V té souvislosti koncipoval Plán edice básní KHM z června 1953,¹⁰ v němž odmítl původní kobrovskou kompozici (1862). Vypracoval také rozsáhlé studie věnované chronologii, které byly určeny pro interní potřebu přípravy edice. Ačkoli *Spisy Karla Hynka Máchy* nenásledují důsledně Králíkem navrhnuté uspořádání, například básně měly být podle Králíka rozčleněny do tří samostatných oddílů, došlo zde ke změně kompozice svazku, která kompromisně sledovala původní Králíkovu koncepci důraznější chronologizace uspořádání svazku. A i po Králíkově odchodu z redakční rady *Spisů* je Králík pro Janského partnerem, ne sice zrovna v otázce autenticity rukopisů, ale Janský se na něj obrací právě s problémy chronologie: „Potřeboval bych tvou radu při chronologii, můžeš-li mi ji dát, tedy mi napiš“ (8. ledna 1955).

Není to ale jen kompozice svazku a časová atribuce, i na dalších rovinách se přirozeně projevila velmi intenzivní spolupráce Oldřicha Králíka a Karla Janského, jenž byl neustále pochybujícím Králíkem nucen revidovat některá svá starší řešení¹¹ – to se týká též problematiky máchovské interpunkce, o níž jsou v korespondenci četné doklady, revize systému značek, Janský opustil také svou a Jirátovu rekonstrukci tzv. deváté znělky a přikročil na mnoha místech k řešení, jež navrhoval Králík – srov. například jeho dopis Králíkovi z 22. srpna 1954: „Vážím si takových objevů, jako o těch dvou dubletách v *Pěvci* (Na hřbitově) a v *Sboru bludic* a interpunkce v *Ukončení Mnicha*, naše a naší v *Na úmrtí* atd. [...] Tak takových objevů si vážím, ty přinesou vždycky něco nového a zlepšují podstatně text.“

Janský byl též ochoten zabývat se sporným autorstvím, resp. byl to on, kdo rozehrál možnost podílu Karla Sabiny, jak píše Králík Janskému 21. dubna 1952: „Asi máte pravdu, že Sabina více zasahoval do textu, než jsem původně byl ochoten připustit.“ Jenže pro Janského byla něco docela jiného akademická debata v ústraní, vedená jen korespondenčně, a edice, kde podle něj nebyl prostor pro žádné hypotézy. Stejně tak bylo pro něj po jistou dobu dobře možné polemizovat soukromě o pravosti Máchových rukopisů, jakmile se však stala polemika veřejná, získala pro něj skandální příchuť, a škodila tak potenciálně v jeho očích Máchovi.

10 Uloženo v LA PNP, fond Karel Janský.

11 Jak napsal Králík Janskému: „Vychítáte mi v posledním dopise, že mám neustálou nedůvěru k Jirátovi, Krčmovi i Vám. Měl byste dodat, že nedůvěru i k Jedličkovi.“ – 1. března 1952, LA PNP, fond Karel Janský.

Důvodů ke karambolu mezi Králíkem a Janským se v jejich spolupráci také nastrádalo mnohem více, než jen pochybnosti o pravosti rukopisů. Jedním z nich byly nevyjasněné kompetence jednotlivých členů „týmu“. Janský se domníval, že Králík, tak trochu na oplátku za Janského podíl na textu knihy *Historie textu Máchova díla* (1953), figuruje při přípravě edice v roli pomocníka, Králík naopak vycházel z přesvědčení, že jsou si všichni ještě s Rudolfem Skřečkem rovni, přičemž svůj úvazek na *Spisech* vymezoval jako podíl „textového kritika“, či trochu neskromně slovy adresovanými Janskému: „Kdyby nebylo mne, tak by mohlo vyjít celkem beze změny Tvé vydání od Borového.“¹² Králík podle Janského překročil míru ve chvíli, kdy svou podobu aparátu poslal přímo Skřečkovi, nikoli Janskému, následoval rozkol, který byl akcelerován i zpožděním celého projektu. I z těchto důvodů byla následná spolupráce Králíka s Janským vyloučena.¹³

Účelem této poznámky není vymáhat pro Králíka další a další zásluhy o máchovskou textologii, ani bránit jednostranně Králíka jakékoli kritice – jejím cílem bylo jen ukázat, jak se stranickým přístupem, který Michal Charypar zvolil, nutně textologické spory o Máchovo dílo zbytečně redukuje. Pominutí pro dané téma základního archivního průzkumu je pak jen průvodním znakem takového apriorního postoje.

12 Dopis Oldřicha Králíka Karlu Janskému ze 14. září 1953, uloženo v LA PNP, fond Karel Janský.

13 Ani po Králíkově odchodu z redakční rady ale nebylo podle samotného Janského za něj náhrady: „V ústavu se mohu spolehnout jen na Skřečka, ten má dobré nápady, ale jen filologické, textově-kriticky není natolik zasvěcen jako Ty.“ – Dopis z 8. ledna 1955.